

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์ประกอบที่สำคัญสูงสุดที่ทำให้เกิดการพัฒนาระเทศที่ยั่งยืนคือทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรดังกล่าวจะต้องประกอบไปด้วยคนที่มีคุณภาพที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ การศึกษา เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคน สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในสังคม เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิต เริ่มจากการวางรากฐาน พัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิดการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ทั้งการดำรงชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมพลังสร้างสรรค์พัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 2)

การพัฒนาประชากรของประเทศเพื่อให้เป็นทรัพยากรที่สมบูรณ์แบบนั้นเริ่มที่การพัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามความคาดหวังโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้านการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “เยาวชนทุกคนมิได้ต้องการทำตัวเองให้ตกต่ำ หรือเป็นปัญหาแก่สังคมประการใด แท้จริงต้องการจะเป็นคนดี มีความสำเร็จมีฐานะ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น แต่การที่จะบรรลุถึงจุดประสงค์นั้นจำเป็นต้องอาศัยผู้แนะนำควบคุมให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง ในฐานะหน้าที่ที่เป็นครู เป็นอาจารย์ เป็นผู้บริหารการศึกษา ท่านจะช่วยเขาได้มากที่สุด เพราะมีส่วนควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดอยู่ทุก ๆ ด้านรองลงมาจากบิดามารดา” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า ก)

รัฐบาลได้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชน และดำเนินงานตามพระบรมราโชวาท จึงมีนโยบายให้กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสุขภาพจิต ได้ร่วมกันวางรากฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกำหนดมาตรการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียน โดยเน้นกิจกรรมส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไข และการคุ้มครองสิทธิเด็กโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 2)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาในมาตรา 6 ว่าต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และแนวการจัดการศึกษาได้ระบุไว้ในมาตรา 22 ยังให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ส่วนการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการ คือเรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้ในการจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหารู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ทุกวิชา อีกทั้งยังมีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการสร้างและพัฒนาเด็ก จึงควรมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ และแก้ปัญหาเบื้องต้นให้แก่ผู้เรียน ซึ่ง กุญชรี คำชาย (2542, หน้า 4) กล่าวว่า บทบาทใหม่ของครูตามแผนการปฏิรูปการศึกษามีหน้าที่โดยตรงที่จะอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนได้เติบโตไปตามศักยภาพโดยตรง ครูผู้สอนจึงต้องมีหน้าที่แนะแนวพร้อมกันไปด้วย โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้เรียนในด้านการเรียน สุขภาพ การปรับตัว และการพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547 ข, หน้า คำนำ) กล่าวไว้ว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพระบบหนึ่งที่เน้นการดำเนินงานโดยการ 1) ปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหาร และครูอาจารย์ ให้ส่งเสริมดูแลพัฒนานักเรียนทั้งทางกายใจสติปัญญาอารมณ์และสังคม 2) วางระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่านักเรียนทุกคนมีครู - อาจารย์อย่างน้อยหนึ่งคนที่จะดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่อง 3) สนับสนุนให้ครู - อาจารย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้บ้านโรงเรียนและชุมชนเชื่อมประสาน และรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายช่วยกันเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4) ประสานความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ชุมชนและผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ เพื่อช่วยให้มีการส่งต่อและรับช่วงแก้ไข ส่งเสริม พัฒนานักเรียน

ครูจึงมีหน้าที่ดูแล ส่งเสริม สนับสนุน ป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด บทบาทหน้าที่ของครูนอกจากให้ความรู้ด้านวิชาการ และวิชาชีพแล้ว ครูต้องรู้หลักจิตวิทยาที่เป็นศาสตร์เกี่ยวกับพฤติกรรมและการกระทำของเด็ก เพื่อช่วยเหลือเด็กตามวัยและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนั้นจึงสอดคล้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่มีกระบวนการการดำเนินการอย่างมีเทคนิค และวิธีการต่าง ๆ ได้แก่การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกัน และการช่วยเหลือนักเรียนและการส่งต่อนักเรียน (กรมสามัญศึกษา, 2544, หน้า 7 - 8) จากการติดตามประเมินผลพบว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่ช่วยป้องกันและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนได้(กรมสามัญศึกษา, 2544, หน้า 1) ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะตามความมุ่งหวัง ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด ด้วยความรักและเมตตาต่อศิษย์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2540, หน้า 8)

โดยสภาพที่เป็นอยู่ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษาที่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเพราะนักเรียนในชั้นเรียนมีมากเกินไป ครูไม่มีเวลาพอที่จะให้คำปรึกษามีการเปลี่ยนแปลงครูที่ปรึกษาทุกปีการศึกษา ซึ่งขาดการติดตามที่ต่อเนื่อง ประกอบกับครูที่ปรึกษาไม่ได้สอนประจำในชั้นเรียนนั้น และที่สำคัญยังมีครูที่ปรึกษาบางคนไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน ไม่พอใจที่จะทำหน้าที่ของครูที่ปรึกษา ตลอดจนการขาดการนิเทศติดตามจากฝ่ายบริหาร (เรืองยศ อุดรศาสตร์, 2546 หน้า 1 - 2) รวมทั้งสภาพแวดล้อมอื่น ๆ เช่นระเบียบวินัยของนักเรียน ความเอาใจใส่ต่อการเรียน สภาพห้องเรียน จำนวนชั่วโมงที่สอน ปัญหาจากผู้ปกครอง และขาดการสนับสนุนการส่งเสริมด้านวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งสภาพเหล่านี้ อาจก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู-อาจารย์ในโรงเรียน (Daneil, 1987, อ้างถึงใน สุเทพ สุขสว่าง, 2538 หน้า 1 - 2) ดังนั้นการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยและปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาในโรงเรียน คือบุคลากร ซึ่งในที่นี้ หมายถึงครูผู้สอนนั่นเอง (วิมล ศรประสิทธิ์ 2541, หน้า 1 - 2)

จากความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่าปัจจัยด้านใดบ้างที่มีความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบาย วางแผนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและบังเกิดประสิทธิผล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านงาน ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. เพื่อศึกษาระดับผลการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านงาน ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ผลการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คำถามในการวิจัย

1. ระดับของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านงาน ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับใด
2. ผลการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับใด
3. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านงาน ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กันกับผลการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือไม่
4. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านงาน ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านความสัมพันธ์สามารถทำนายผลการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือ

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านงาน ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านความสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับผลการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านงาน ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านความสัมพันธ์ สามารถพยากรณ์ระดับผลการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

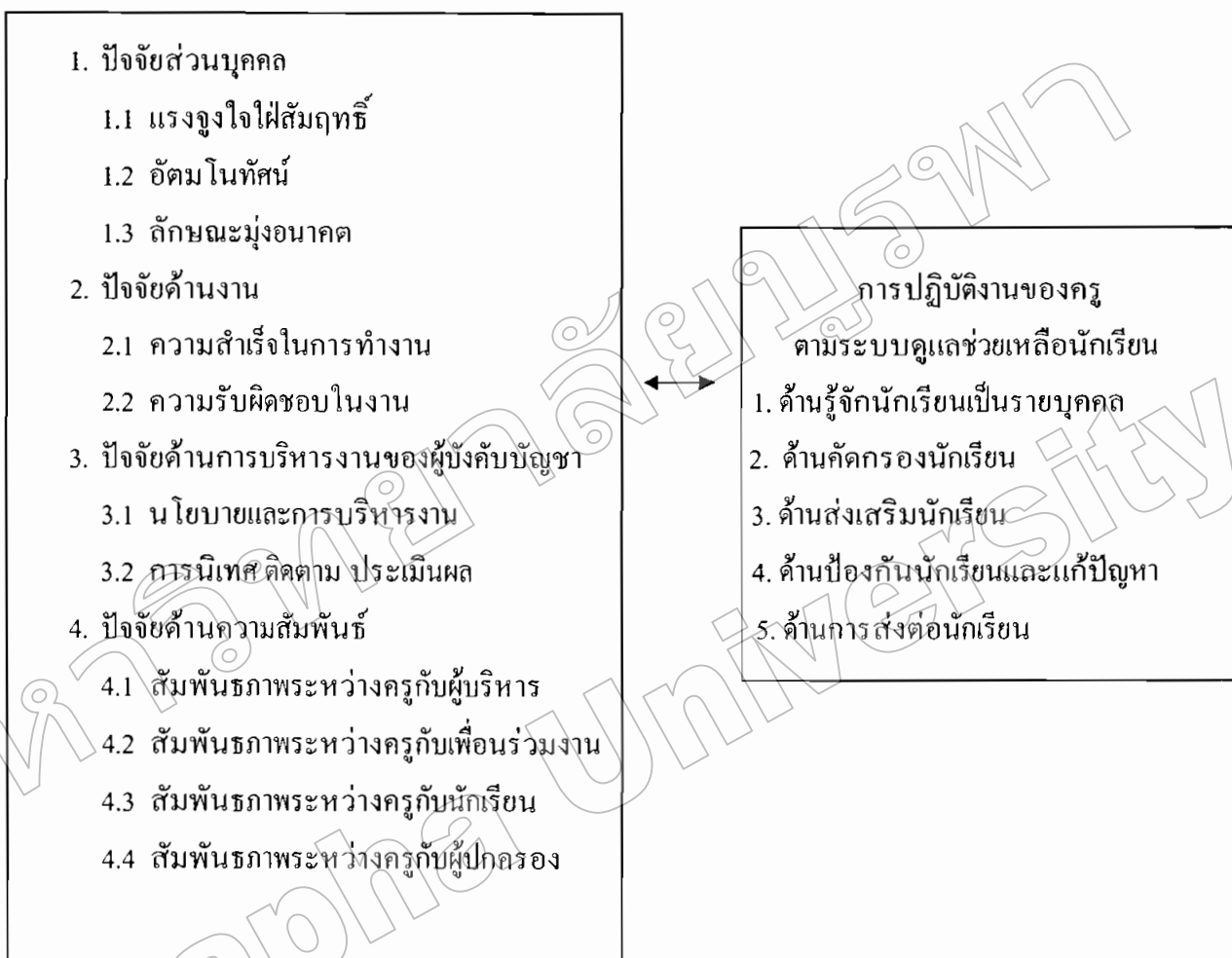
การวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงระดับของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านงาน ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านความสัมพันธ์ ที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้บริหารสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันจะส่งผลให้ครูทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ (Maslow, 1943, pp 370 - 396) ได้เสนอทฤษฎีความต้องการ 5 ชั้นของมนุษย์ และทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบอร์ก (Herzberg, pp. 132 - 133) ที่ประกอบไปด้วย ปัจจัยกระตุ้นและปัจจัยค้ำจุน โดยผู้วิจัยพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านงาน ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา และปัจจัยด้านความสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีดังกล่าวมาสังเคราะห์เป็นตัวแปรแล้วจัดกลุ่มตัวแปรนำมาเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครูตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังภาพที่ 1

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครู ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดสระแก้ว โดยศึกษาด้านปัจจัยใน 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล
- 1.2 ปัจจัยด้านงาน
- 1.3 ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา
- 1.4 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่ได้รับการแต่งตั้งจากโรงเรียน ให้ทำหน้าที่ครูประจำชั้นนักเรียน ในโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดสระแก้ว จำนวน 7 อำเภอ กับ 2 กิ่งอำเภอ มีจำนวนโรงเรียน 298 โรงเรียน จำนวน 298 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่ได้รับการแต่งตั้งจากโรงเรียน ให้ทำหน้าที่ครูประจำชั้นนักเรียน ในโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607 - 610) โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) จากรายชื่อโรงเรียน และข้อมูลพื้นฐาน สำนักรับนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามสัดส่วนในแต่ละอำเภอ จำนวน 7 อำเภอ กับ 2 กิ่งอำเภอ ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 169 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครู แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

- 3.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย
 - 3.1.1.1 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
 - 3.1.1.2 อึดทนโน้ตสน
 - 3.1.1.3 ลักษณะมุ่งอนาคต

3.1.2 ปัจจัยด้านงาน ประกอบด้วย

3.1.2.1 ความสำเร็จในการทำงาน

3.1.2.2 ความรับผิดชอบในงาน

3.1.3 ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา ประกอบด้วย

3.1.3.1 นโยบายและการบริหารงาน

3.1.3.2 การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล

3.1.4 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์

3.1.4.1 สัมพันธภาพระหว่างครูกับผู้บริหาร

3.1.4.2 สัมพันธภาพระหว่างครูกับเพื่อนร่วมงาน

3.1.4.3 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน

3.1.4.4 สัมพันธภาพระหว่างครูกับผู้ปกครอง

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย

3.2.1.1 ด้านรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

3.2.1.2 ด้านคัดกรองนักเรียน

3.2.1.3 ด้านส่งเสริมนักเรียน

3.2.1.4 ด้านป้องกันนักเรียนและแก้ปัญหา

3.2.1.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครู หมายถึง ตัวแปรต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในลักษณะสัมพันธ์กัน และสามารถให้นายการปฏิบัติงานของครูได้ ซึ่งเกิดจากปัจจัยสำคัญ

4 ด้านดังนี้

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย

1.1.1 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง การที่ครูมีความปรารถนาที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงด้วยความตั้งใจจริง พยายามเอาชนะปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยความไม่ย่อท้อ และมุ่งมั่น ใช้ความเพียรพยายามให้ประสบผลสำเร็จตามต้องการ

1.1.2 อึดทนโนทนัย หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง เป็นการประเมินคุณค่าของตนทั้งในด้านดีและไม่ดี ความเชื่อ ความรู้สึก เจตคติ การรับรู้ ความสามารถ และคุณค่าของตน ที่เกิดจากการได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

1.1.3 ลักษณะมุ่งอนาคต หมายถึง การที่ครูสามารถควบคุมตนเอง ซึ่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ รักษาความก้าวหน้า ทำงานด้วยความรวดเร็ว มีการคาดการณ์เกี่ยวกับการทำงานของตน โดยวางเป้าหมาย และดำเนินการตามเป้าหมายที่ตนเองวางไว้จนบรรลุผลตามที่มุ่งหวังไว้

1.2 ปัจจัยด้านงาน ประกอบด้วย

1.2.1 ความสำเร็จในการทำงาน หมายถึง การที่บุคคลตั้งใจปฏิบัติจนประสบความสำเร็จได้ โดยมีอิสระในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกพอใจ และตั้งใจปฏิบัติงานครั้งต่อ ๆ ไปให้ดียิ่งขึ้น

1.2.2 ความรับผิดชอบในงาน หมายถึง การที่บุคคลปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่ เพื่อสำเร็จตามเป้าหมาย และติดตามผลงานที่ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

1.3 ปัจจัยด้านการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา ประกอบด้วย

1.3.1 นโยบายและการบริหารงาน หมายถึง แนวทางการปฏิบัติงานของผู้บังคับบัญชามีโครงสร้าง หลักเกณฑ์ แผนงานและเป้าหมายที่ชัดเจน โดยผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย

1.3.2 การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล หมายถึง การที่ผู้บังคับบัญชาเอาใจใส่ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยความเสมอภาค อีกทั้งให้ความช่วยเหลือ และแนะนำการปฏิบัติงานอย่างมีเทคนิค

1.4 ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ ประกอบด้วย

1.4.1 สัมพันธภาพระหว่างครูกับผู้บริหาร หมายถึง การที่ครูได้รับการยกย่อง ชมเชย การแสดงความยินดีหรือได้รับกำลังใจ ไว้วางใจ สนับสนุนให้รับผิดชอบงานรวมทั้งเปิดโอกาสให้เข้ารับการอบรมสัมมนา

1.4.2 สัมพันธภาพระหว่างครูกับเพื่อนร่วมงาน หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและเพื่อนร่วมงานปฏิบัติต่อกันเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี ได้แก่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สามัคคี และจริงใจ

1.4.3 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน ด้วยความรัก ความเมตตา เอาใจใส่ ยินดีให้คำปรึกษา และชี้แนะนักเรียนทั้งด้านการเรียนและด้านส่วนตัวด้วยความเต็มใจ

1.4.4 สัมพันธภาพระหว่างครูกับผู้ปกครอง หมายถึง การที่ครูและผู้ปกครองนักเรียน ร่วมมือกันเพื่อเสริมสร้างความเจริญแก่นักเรียน โดยทั้งสองฝ่ายปฏิบัติต่อกัน

ด้วยความเข้าใจอันดี แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รับฟังความคิดเห็น ให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. ครูที่ปรึกษา หมายถึง ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่ได้รับการแต่งตั้งจากโรงเรียน ให้ทำหน้าที่ครูประจำชั้นนักเรียน และดำเนินงานตามกระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดสระแก้ว

3. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่มีขั้นตอนซึ่งรวมถึง การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งวิธีการและเครื่องมือ ที่มีมาตรฐาน มีคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครู อาจารย์ที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลัก มีการประสานความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในและนอกสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้านคือ

3.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การดำเนินงานของครูที่ปรึกษาเพื่อให้ได้ ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้นสามารถ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียน ได้ถูกต้อง

3.2 การคัดกรองนักเรียน หมายถึง การที่ครูที่ปรึกษามีส่วนร่วมในการกำหนด เกณฑ์คัดกรองนักเรียน และพิจารณาข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับนักเรียน เพื่อจัดนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยง

3.3 การส่งเสริมนักเรียน หมายถึง การที่ครูที่ปรึกษาให้การสนับสนุนนักเรียนใน ความดูแลทุกกลุ่ม ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ในด้านต่าง ๆ โดยจัดกิจกรรมยึดความต้องการของนักเรียน และให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรม

3.4 การป้องกันและแก้ปัญหา หมายถึง การที่ครูที่ปรึกษาติดตาม เอาใจใส่ ดูแล และให้ความช่วยเหลือนักเรียนในความรับผิดชอบ โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา หา วิธีการที่เหมาะสมให้นักเรียนแต่ละคน โดยใช้หลักจิตวิทยา และร่วมมือกับครูผู้สอนเพื่อปรับ พฤติกรรมนักเรียน

3.5 การส่งต่อนักเรียน หมายถึง ครูที่ปรึกษาส่งต่อนักเรียนที่พิจารณาแล้วเห็นว่า ขาดต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น โดยครูที่ปรึกษาต้องเร่ง ประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือเพื่อให้ทราบล่วงหน้า นัดวัน เวลา สถานที่เพื่อการส่งต่อ พร้อมทั้ง สรุปข้อมูลการช่วยเหลือเบื้องต้นและผลการดำเนินงาน โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อและชี้แจง ให้ผู้ปกครองและนักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็น หลังจากนั้นมีการติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียน อย่างสม่ำเสมอด้วย